

מהי חברה מסורתית?

נאום בפני אחוות Phi Beta Kappa באוניברסיטת וירג'יניה, יוני, 1936

לפני זמן לא רב, אני מקווה שללא כוונת זדון, נדרשתי למילה "מסורת" בשיחה עם קבוצה של אדונים ממדינות הדרום שנפגשו כדי לדון בבעיות האזור. אדון אחד מצפון קרוליינה קם לנאום; הוא אמר שמסורת היא דבר חסר משמעות, והציע שנפסיק להזדקק לה לחלוטין. אני יכול להבין את נקודת המבט הזו. סממנים רבים של חיינו אותם אנו רואים כ"מסורתיים" הם חסרי משמעות; אנחנו מבלבלים בין מסורת למאפיינים חיצוניים שהם, נכון לעכשיו, בקרב מעמד הביניים העשיר של אמריקה, לא יותר מאביזרי תפאורה השאולים מדרך חיים אותה כבר לא ניתן לקיים. שכן, להבנתי, ההבדל בין תפאורה מלאכותית לזירת התרחשות טבעית טמון בכך שהראשונה מציגה בפנינו סצנה מוכרת, אך ללא עומק. אנחנו יכולים לצפות בה בימי שבת וראשון, ולחזור לחיים האמיתיים ביום שני. למסורת כפי שאנו מבינים אותה כיום, אין כמעט קשר לחיים האמיתיים; לכל היותר היא הופכת את המציאות העגומה לשתי-שביעיות עגומה פחות – וזאת כמובן רק אם אותה העמדת-פנים בקרב אותם אנשי "מסורת-בסוף-השבוע" אינה בסופו של דבר עגומה יותר מאותה מציאות שהם מצדיקים בדרך חייהם, ושממנה הם רוצים, לפחות בחלק מן הזמן, לברוח. קשה לי לגלות אהדה כלפי הרומנטיזם הזה, ואני מביא זאת לתשומת ליבכם כי כאן, בין כותלי האוניברסיטה של ג'פרסון,¹ קיימת מסורת מיוחדת של חשיבה ריאליסטית בכל הנוגע לטבעה של מסורת. הרוח המאפיינת את דרך החשיבה הזו מתבהרת לאור אמונתו כי דרכי החיים

מקור: Allan Tate, "What is Traditional Society?", in idem., *Essays of Four Decades*, (Chicago: The Swallow Press, 1968), pp. 547-557.

* כל הערות השוליים הן מאת המתרגם.

¹ תומס ג'פרסון (1743–1824), נשיאה השלישי של ארה"ב ואחד מהאבות המייסדים שלה. ייסד את אוניברסיטת וירג'יניה לאחר שפרש מן החיים הציבוריים.

ודרכי פרנסתם של בני האדם חייבות להיות זהות; שהאופן בו אנו מרוויחים את לחמנו חייב להשפיע בצורה מכרעת על האופן בו אנו מנהלים את חיינו; שדרך הפרנסה שלנו אינה ראויה אם היא מעודדת אותנו להעמיד פנים שהיא בעצם משהו אחר; שאנחנו לא יכולים להעמיד פנים שאנחנו ג'נטלמנים בעלי אחוזות [landed gentlemen]² יומיים בשבוע, בעוד אנו מנהלים חיים של קפיטליסטים ממעמד-הביניים בחמשת הימים הנותרים. אתם ודאי זוכרים איך ראסקין הסתייג מהסגנון הגותי של אדריכלות-המפעלים של ימיו – ואת העיטורים שהציע עבור הפְּרָפְּים של הבניינים החדשים שנבנו בזמנו.³ שקי הכסף המסוגגנים בהם הציע ראסקין לקשט את דפנות הבניין של יצרנית הפלדה "בית לחם" היו אולי יכולים, באופן סימבולי, לשקף היטב את מה שמתחולל בפנים, אך אני בטוח שיושב-ראש חבר המנהלים של החברה היה ודאי מתנגד, ופטר את ראסקין כסטיריקן גרוע וסנטימנטליסט ותו לא; ואותו יושב-ראש ודאי היה בוחר להותיר את דפנות הבניין חשופות. יחד עם זאת, ייתכן ואותו יושב-ראש, המחויב מצד אחד לריאליזם כלכלי, יחטא מצד שני בסיפוק-מאוים חומרי בתחום אחר; הוא אולי ירכוש או יבנה לעצמו אחוזה בסגנון גיאורגיאני באיזה מקום ליד מידלברג, וירג'יניה,⁴ ויוסיף לה – אם הם לא יהיו שם כבר מלכתחילה – שורת עמודים תואמת, כפי שעשה ג'פרסון בוירג'יניה לאחר שביקר ב"בית המרובע" ב-נים.⁵

מר ג'פרסון כמובן לא שמע על ראסקין [שנולד רק מספר שנים לפני מותו של הראשון], אך הוא ללא ספק ידע דבר או שניים על אירופה של ימי הביניים, והוא סלד ממה שידע. הוא מעולם לא ביקר אצל וולפול

² ניתן גם לתרגם כ"אציל חקלאי". המקור הוא יווני, כפי שרואים אצל כסנופון, ומשמעותו גם "יפה וטוב". ראו בעיקר את הדיאלוג "על ניהול משק הבית" (בתוך כסנופון, 'דיאלוגים סוקרטיים', הוצאת שלם, 2002; ראה גם את ההקדמה מאת פרופ' גבריאל דנציג, עמ' כו, 80-82, ובכלל).

³ ג'ון ראסקין (Ruskin, 1819-1890) היה הוגה ומבקר אמנות ואדריכלות אנגלי, מהבולטים בתקופה הוויקטוריאנית. נודע בעיקר בשל ביקורתו החריפה על המהפכה התעשייתית וכלכלת השוק והשפעתן על החיים באנגליה. התנגד לארכיטקטורה של המפעלים שמנסה לחקות את הסגנון הגותי הוויקטוריאני. סבר שמוכרחה להתקיים הלימה בין הפנים והחוץ.

⁴ עיירה קטנה ופסטורלית שחלקים בה נבנו עוד במאה ה-18.

⁵ מקדש רומי עתיק שנשתמר בעיר נים (Nîmes) שבדרום צרפת.

ב"סטרוברי היל",⁶ אך הלוואי והיה עושה זאת. הוא ודאי היה מעיר בעליצות שהמשמעות של אותה גותיקה-של-סוף-שבוע של וולפול – אם תרשו לי להשתמש באנכרוניזם לשם הסיפור – היא הקץ המוחלט של ימי הביניים באנגליה. שכן הוא הבין היטב ש"להחיות" משהו הוא גם להחיש את דעיכתו – וזאת אם מחיים אותו באופן ציורי ושטחי בלבד. כי ברגע שהעבר הופך לציורי הוא מת. אינני שותף לדעתו של ג'פרסון לגבי ימי הביניים, אך יש לי יסוד להאמין שהוא היה רואה את כל הניסיונות להחיות את העבר באותו האופן. הוא הרי ניסה בעצמו להחיות את מעמד בעלי-האחוזות [freeholders] שנושל על-ידי מעמד הקפיטליסטים העולה של המאה השמונה עשרה.

ובכן, אחד מהמאפיינים מעוררי הפליאה של השקפת העולם שלנו, מאז ימי הרנסאנס, הוא הדמיון ההיסטורי. אין אף תרבות אחרת, כמדומני, שנתברכה בסגולה הזו. אני משתמש במושג הזה בצורה חופשית, כללית, ואולי אף בזלזול מסוים. הכוונה שלי היא, שמאז תחייתם של לימודי יוון הקלאסית, אנשים באירופה החלו להעמיד פנים שהם יוונים. לאחר כמה מאות שנים, כשקרה אותה העמדת-פנים, שהייתה הרואית מכדי שתחזיק מעמד, הם החלו להעמיד פנים שהם רומאים רפובליקנים. הנה יש לנו כאן דרמטיזציה של הרוח הכללית של המאה השמונה-עשרה. אנחנו, בצד זה של האוקיינוס האטלנטי, לא נותרנו אדישים לזרמים הללו. נאמר לנו שאבותינו המייסדים היו בכלל הרומאים האצילים מכל. אין בנמצא הרי אדם אחד מוירג'יניה, או מישהו מהדרום שמוצאו בוירג'יניה, שאבי-אבי-סבו לא כתב מכתבים אל בנו תוך אימוץ סגנונו של אדיסון,⁷ כדי לחקות כביכול את קיקרו. *Libidinosus enim et intemperans adolescentia eifetum corpus tradit senectuti*⁸ – לא התוכן של הנאומים, כי אם המקצב

⁶ "סטרוברי היל" (Strawberry Hill) הייתה אחוזתו של הסופר והפוליטיקאי, מראשי מפלגת ה"וויגים" הוראס וולפול (Walpole, 1717–1797). האחוזת נבנתה בסגנון גותי ובישרה על זרם ה"תחייה הגותית" שהיה נהוג באנגליה במהלך המאה התשע-עשרה ושנגדה התקומם בין היתר ראסקין.

⁷ ג'וזף אדיסון (1672–1719), משורר, מחזאי, הוגה ומדינאי אנגלי, מייסד המגזין *The Spectator*.

⁸ "עלומים פוחזים ושטופי זימה ימסרו לזקנה גוף שחוק", מרקוס טוליוס קיקרו, על הזקנה, תר. אברהם ארואטי, (בנימינה: נהר ספרים, 2014), עמ' 36.

והרגש, הם שהיו מודל לאותו סגנון ore orotundo⁹ ששלט בדרום, ובחלקים רבים אחרים באמריקה, במשך שלושה דורות. הדורות הללו, אם לשפוט על-פי הכתבים שהותירו לנו נציגיהם, ואלו אינם מוסרים לנו תמונה מסולפת, לא ייחסו חשיבות רבה לאותן האותות שמותירים נעורים חסרי-רסן על גוף אשר, כפי שראינו עתה אצל קיקרו, עשוי בשל כך להגיע בלוי אל הזקנה. הצעיר הנחפז מאלבמארל¹⁰ בשנת 1770, רכון מעל כוס שיכר במסבאה לאחר שבילה יום שלם עם כתבי קיקרו במחיצתו של המלומד פארסון דגלאס¹¹ אינו מהווה דוגמה מייצגת, באותו הרגע, למערכת המוסר בה דגל קיקרו, אם כי יש לי חשד שהשיחה שהוא מנהל, אפילו לאחר אי-אילו לגימות, עוד שומרת על כמה מוטיבים שאולים מאותו סגנון קיקרוני.

אני מקווה שלא תחשבו שאני סוטה לחינם מהנושא המרכזי כדי לדון בשאלת הסגנון. אין ברצוני להעלות טיעונים בשבחו של קיקרו – הוא היה הוגה משמים בכל שפה – אלא לומר שאלו שחיו בשנים הראשונות

של הרפובליקה האמריקאית היו בעלי אינסטינקטים עמוקים בכל הקשור לסגנון, וישנה מידה של גאונות ביכולתם לבצע דרמטיזציה של עצמם בנקודה המסוימת הזו בהיסטוריה. מצבם הפוליטי והכלכלי היה כזה שאפשר להם להבין באופן מדויק את מקומם בעולם: הם לא היו נמלים באיזה קן כלכלי, והם לא חקרו בצורה סטטיסטית את התנהגותם של נמלים

⁹ "פה מלא", במובן של "סגנון מליצי".

¹⁰ Albemarle – מחוז במדינת וירג'יניה, בה שוכנת העיר שארלוטסוויל, מקומה של אוניברסיטת וירג'יניה.

¹¹ פרסון (Parson) – כומר, השייך לרוב לכנסיה האנגליקנית. הכומר וויליאם דאגלס (Parson William Douglas) מוירג'יניה היה כומר ומחנך ידוע, אשר גם שימש כמורה פרטי לנשיאים ג'פרסון, מדיסון, ומונרו.

אחרות. הם ידעו מה הם רצו בגלל שהם ידעו מי הם עצמם. הם חיו בתוך מערכת חברתית וכלכלית שאפשרה להם לפתח אופי אנושי שלם, שפעל בכל רמות החיים, בין אם ברמה של התנהגותם הכלכלית ובין אם כשהם במרוצי הסוסים.

ייתכן כי האדם מוירג'יניה משנות ה-1790 היה יכול למצוא דמות הולמת יותר לחיקוי מזו של אותו רומאי עוטה טוגה של בוגרים [toga virilis] – כפי שהאדון קאסטיס¹², הדילטנט הראשון של הדרום, נהג להציגו בכתביו – אך הייתה זו הדמות שבזמנו הייתה הזמינה ביותר עבורו, ועדיפה דמות שכזו על חוסר מודל לחיקוי בכלל. לפני שנים ספורות, טען ת.ס. אליוט בפני קהל באוניברסיטה זו ממש,¹³ שקיימים שני סוגים של מיתולוגיה, מיתולוגיה גבוהה ומיתולוגיה נחותה. הטובה הרומאית של הרפובליקה המוקדמת שלנו [ארה"ב] הייתה ללא ספק מיתולוגיה נחותה יותר מהמיתולוגיה הגבוהה של המאה השלוש-עשרה הנוצרית, ודומני שאליוט היה מעדיף את הגרסה הגבוהה, כפי שאני בעצמי הייתי מעדיף אותה, אילו נשאלתי. אך עלינו לזכור שהרציונליזם של המאה השמונה-עשרה הפך את כל המיתולוגיות, בכל הרמות, לנדירות ביותר, כפי שאכן טענו המשוררים הרומנטיים; אך יחד עם זאת, אותו בן-וירג'יניה דווקא הצליח להתמודד יפה עם אותו מיתוס נחות שאותה התקופה בה חי נתנה לו רשות לטפח. ייתכן שהציורים שהוריש לנו קאסטיס נראים לנו כבעלי גדולה אסתטית מסוימת, והדרמות שכתב, בהן הגיבורים הראשיים תמיד נדמים לנו כמעין כפילים של איזה וושינגטון עשוי-שיש, עם שמות כמו מארקוס טוליוס סקיפיו אמריקנוס, הן בלתי-ניתנות לקריאה כיום. הן ככל הנראה היו עיוני בלתי-מעודן גם בזמנן. אך קאסטיס בנה את בית ארלינגטון, וארלינגטון הוא דבר שראוי היה לו להבנות. הוא לא היה יכול לבנות אותו, כמובן,

¹² ג'ורג' וושינגטון פארק קאסטיס (1781–1857) – אציל דרומי, סופר, מחזאי, ובעל מטעים עשיר. בנו המאומץ של הנשיא הראשון של ארה"ב, ג'ורג' וושינגטון. בונה האחוזה הגדולה "בית ארלינגטון", בארלינגטון, ווירג'יניה, הנודעת בשל סגנונה הקלאסי, ושעל שטחה הוקם לימים בית הקברות הצבאי הגדול "ארלינגטון".

¹³ אליוט נשא סדרת הרצאות באוניברסיטת וירג'יניה בשנת 1933 (The Page-Barbour Lectures). הרצאות אלו התפרסמו לאחר מכן תחת השם *After Strange Gods: A Primer on Modern Heresy* (Faber and Faber, 1934). אליוט סירב לפרסם את תוכן ההרצאות אלו בשנים לאחר מכן, בין היתר מכיוון שהשמיע שם מספר דברים בעלי נימה אנטישמית.

אילולא בנה ג'פרסון ראשון את ביתו במקום שאני מאמין שנודע למקומיים כ"הר הקטן"; אך כמובן שג'פרסון לא היה יכול לבנות את מונטיצ'לו¹⁴ אילולא משל אז המיתוס הנחות של ה-toga virilis.

ייתכן ואותו הרעיון של המיתוס הנחות, יהיו מקורותיו אשר יהיו – רומא, יוון, זמנו של צ'ליני,¹⁵ הנטורליזם של הים הדרומי,¹⁶ ואפילו הדרום הישן של ארה"ב – מהווה רק חלק קטן מהדמיון ההיסטורי, אותה סגולה יוצאת-דופן של האדם המערבי אותה כבר הזכרתי. אלו שחיו בתחילת ימי הרפובליקה שלנו ניחנו בסגולה זו באופן יוצא דופן. אין מדובר כאן בדת, אם במילה "דת" אנו מתכוונים לנצרות של ימי-הביניים; אין מדובר כאן גם בדמיון הדתי, שהרי הוא חלש תמיד תחת כל תרבות שהיא, שכן הדת נוגעת לדברים שמעל לזמן ולהיסטוריה. המיתוס המינורי מבוסס על היסטוריה מוחשית.

יש תרשים שאולי נוכל לשרטט לרגע, אך רק לרגע אחד; אני מציע אותו לא כתמונה היסטורית אלא ככלי-עזר להבנת הרעיון של חברה מסורתית כפי שאני מציע. בשלב הראשון קיים רק הדמיון הדתי, שמסוגל ליצור מיתולוגיה ללא כל אפליה בין מאורעות היסטוריים, אגדות, עצים, אוקיינוסים, חיות, באופן שמבצע האנשה מוחלטת, בצורה בה נדמה כאילו יש לכל אלו מעין טבע אנושי. בשלב השני מגיע הדמיון ההיסטורי, שהוא מעין גרסה נחותה יותר של הדמיון הדתי – בו ניתן ליצור מיתוסים מתוך גבולות מוגדרים של מאורע או תקופה היסטורית מסוימת. בנקודה הזו מסוגלים אנשים להשוות את עצמם לדמויות היסטוריות כמו קאטו, אך לא מסוגלים לראות את עצמם כנתונים למרותם של אלים. קאטו היה דמות אמיתית; אפולו הוא מטרה רחוקה מדי.

בשלב השלישי משתלט הפוזיטיביזם. ועם ניצחון הפוזיטיביזם בזמננו, אנו מקבלים, במקום מציאות מעשית כמו זו המתקיימת תחת הדמיון ההיסטורי, מציאות מוגבלת, כמו משפט בו שם-התואר מכריז על עצמאות ומגדיר עצמו כשם-עצם. תחת הפוזיטיביזם אנו מקבלים היסטוריה יום-יומית, פשוטה. ואם נדמה כי מדובר ברעיון מורכב, אני ממנהר להוסיף

¹⁴ שם אחוזתו של ג'פרסון, שבנייתה הושלמה בשנת 1809. משמעות השם באיטלקית היא "הר קטן".

¹⁵ בנוונטו צ'ליני (1500–1571) – פסל, אמן, וצורף איטלקי מתקופת הרנסאנס.

¹⁶ החלקים הדרומיים של האוקיינוס השקט, הנודעים בשל האיים הרבים שבתחומם.

שלמרות שההיסטוריה לא יכולה להיכתב על-ידי עצמה, למרות שהיא צריכה להיכתב בידי סופרים אשר, נתונים להשפעתן של דעות קדומות וסתירות, כמו כולם, עדיין נכון לומר שבמצב עניינים זה, כל סוג של דמיון היסטורי, נעלם. ובמקום להודות שההיסטוריה היא חסרת-יכולת בכל הקשור לכתיבה-עצמית, ההיסטוריונים עצמם עדיין נצמדים למילה: מתודה. אנו חיים בעידן המתודולוגיה ההיסטורית. המתודולוגיה היא אשר מביאה את בשורת ההיסטוריה לעולם.

אין בכוונתי להאריך בנושא כרגע, אך אני סבור שיש יסוד להאמין שעצם המילה היסטוריה, למרות שבימינו היא מחוברת למילה מתודה, עדיין מסמלת יכולת פעולה, כפי שטוענים הדקדקנים, משהו המנסה לבצע את עבודתו שלו עצמו. אני סבור שהדבר נכון שכן בעצם הווייתה, המתודה אינה מחוברת לשום דבר. מתודה באופן כללי, מופשט – בינה ובין היסטוריה מופשטת, בלתי-אנושית אין כלל הבדל. כמובן, אני מדבר על האידיאל אליו שואף ההיסטוריון, האידיאל של החוק הפיזיקלי – האמונה שמדע ההיסטוריה צריך להיות מדויק כמו המדעים האחרים, בין אם אפשרות זו היא בת-השגה או לא. את המתודה ההיסטורית, אם כך, ניתן לתאר – על-ידי משהו שכלל לא מאמין בשימוש שלה – כדרך לגלות "אמיתות" היסטוריות שהן אמיתיות במובן שונה מזה הנהוג בעולם בו חיים ההיסטוריון וחבר רעיו: אמיתות, שבקצרה, הן נכונות [רק] כלפי המתודה ההיסטורית.

רובכם וודאי מכירים את 'ארץ השממה', אך אני מבקש להקריא כאן מקטע אחד, לטובת אלו שטרם קראו את השיר הזה:¹⁷

כֶּסֶא-שְׁבָתָה, כְּכֶס מְלָכוֹת מְמָרֵט,
זָהָר עַל שִׁישׁ, שֶׁם הַמְרָאָה
עַל עֲמוּדִים עִם פְּתוּחֵי עֵנָב
מֶהֱם הִצִּיץ אֶל קוֹפִיד שֶׁל זָהָב
(שְׁנֵי הַסְתִּיר עֵינָיו תַּחַת כָּנָפוֹ)
הַכְּפִילָה אֲשֵׁי הַנִּבְרָשׁוֹת שֶׁבָּעֵת קָנִים בָּן,

¹⁷הקטעים המובאים כאן מ"ארץ השממה" לקוחים מתוך תרגומו של נח שטרן (הוצאת 'ספר', 1940). הקטעים כולם לקוחים מחלק ב', "משחק שחמט".

מחזרת אור אל השלחן בעוד
הבהוב יהלומיה עלה מולו,
נשפך מקפסאות סטין בעתרת-שפע;
בצלוחיות של שן ושל זכוכית צבועה
בלא מגופה, ארכבו בשמיה זרו
סנתטים – דהן, פוף, נוזלי – דלחו, הביכו,
טבעו כל חוש בניהוחות.

בתפאורה יפה זו עומדת הגברת, אני משער, להתלבש לקראת ארוחת
הערב. על הקירות ועל התקרה מוצגים שרידים של עבר הירואי:

קורות-ענק – עץ-ים נוזן מנחשת
בער ירק וכתם, מקף אבני סגון,
ובאור נוטה זה צף דולפין חטוב.
מעל פרפב עתיק של אח שם נראתה –
כמו בחלון צופה מתזה יצרי –
תמורתה של פילומלה, המלך הפרברי
אנסה ביד גסה; אף שם הזמיר
מלא כל המדבר בקול לא-יחלל...

יש לנו עניין מיוחד באותם אלו המתגוררים בנסיבות כה מסבירות-פנים,
ונוטלים חלק בכל הטוב אשר יש להיסטוריה ולאמנות של המסורת שלנו
להציע: הם לפחות נותנים לנו מצג של הצדדים המועילים של מיתולוגיה
נחותה. יתכן שנצפה מהם להראות לנו, אם לא את התמימות הטמונה
בדמיון הדתי, סגנון גבוה שמבטא את, או שהוא עצמו הביטוי, של הקירות
עליהם התבוננו זה עתה. אך לא כך הוא הדבר; שכן המשורר מזהירנו:

ועוד גרופיות בלות אשר לזמן
תארו על הקירות; דמיות לוטשות-עינים
שחו מהם, שחות, מהסות הקלל הקיפו.
נגררו צעדים על פני המדרגות.

אני מקווה שתסלחו לי אם אטען כי הצעדים הנגררים עומדים להביא עימם את המתודה ההיסטורית. וזאת, מכיוון שלאחר שיחה חסרת כל משמעות, בה גם הגבר וגם האישה אינם מצליחים להרגיש מאומה מלבד שעמום אינסופי וחוסר-מטרה משווע, מצהירה לפתע האישה:

”מה אַעֲשֶׂה כָּעֵת? מַה אַעֲשֶׂה?”
”אַתְּ פָּרִץ הַחוּצָה כְּאִשְׁרֵי הַנְּנִי, וְאַתְּ הֵלֵךְ בְּרָחוּב
כְּשִׁשְׁעָרֵי מִפְּשָׁל, כֶּךָ. מַה נַּעֲשֶׂה מִחֵר?
מַה נַּעֲשֶׂה לְעוֹלָם?”

בן-זוגה משיב לה – ואני מבקש מכם למקם את דבריו על רקע העבר ההירואי של אמנות הרנסנס שעל התקרה והקירות: הדברים שהוא אומר לה מפחיתים מן הערך של אותו עבר לכדי עקבות של זמן שדעך:

הַמִּים הַחֲמִים בְּעֶשֶׂר.
וְאִם גָּשׁוּם, אוֹטוֹ סְגוּר בְּאַרְבֵּעַ.
וְנִשְׁחַק בְּשַׁח,
נִצְמִיד עֵינַיִם חֲסֵרוֹת עֲפָעִפִּים וְנִחְכָּה לְדִפְיָקָה בְּדִלָּת.

עכשיו למרבה המזל, בנקודה זו, אינני מבקר ספרות או משורר. כאן אני מוֹרְלִיסְט, ואם אני מבקש למצוא בשירו של מר אליזט יותר משהוא מבקש לטעון; אתם ודאי תזכרו שבימינו אנשי המוסר הם אנשים נואשים, וברגעים הקשים שלהם, הם ינסו לדלות מוסר-השכל גם משירה מודרנית. אם נדמה שמשחק השחמט הוא סמל נדוש לאינטלקטואליזם חסר-מטרה, השימוש בו הוא עדיין צודק. העבר העשיר של המסורת הגדולה המשתקף מתוך החדר, נתקל בזעזוע עמוק בהשוואה למשחק המסמל את פיזור הנפש הבלתי-אנושי של התודעה המודרנית. כשהגבר מציע כאן את משחק השחמט הוא בעצם מבקש מעין אמת חסרת כל משמעות עבורם. האישה שכאן, במערכה המדהימה הזו, זה עתה אמרה שהיא אינה מצליחה למצוא מה לעשות – המורליסט יעיר שזהו סימן לחוסר-משמעות – ושהיא מתכננת לצאת אל הרחוב בשיער מפוזר.

למה הכוונה? שבתקופות של ניוון נימוסי, דתי, מוסרי, ושל חוקי התנהגות, החיוניות שלנו דורשת שנבטא אותה בצורה אלימה וכאוטית; שאלו שאבד

להם המיתוס הגבוה של הדת והמיתוס הנחות של הדרמטיזציה ההיסטורית איבדו גם את התבניות של צורות ההתנהגות האנושית; שהם כבר לא מסוגלים לקבוע מטרות אנושיות או לפתח תפישה דרמטית של טבע האדם; שהם ויתרו על אנושיותם עבור סדרת מטרות פרגמטיות, שאין להן כל משמעות אמיתית, אלא בעולם שאינו מיושב על-ידי בני-אדם. האיש בשירו של אליוט, אני מאמין, היא משל לאדם המודרני. אדם שמוקף בכל אוצרות העבר, אך הוא לא לוקח בו חלק; הוא לא צריך אותם כדי להתקיים. כדי להשלים את המשל שכאן, ניתן לומר כי הגבר מסמל את סוג האמת אותה תיארתי בקווים כלליים כמתודה ההיסטורית: מה שיש לו להציע הוא שימוש באינטלקט ללא כל מטרה, משחק שאין לו כל קשר לאופן שבו אנו מתנהגים בחיי היום-יום, כלי של חזקה על העבר וההווה, בו אין לנו שליטה או יכולת שימוש.

האדם החי במצב כזה חי בחברה בלתי-מסורתית [untraditional]. כי חברה בלתי-מסורתית אינה מאפשרת לחבריה להוריש לדור הבא את שקיבלו מן העבר הקרוב. ומדוע? ניסיתי לתאר במונחים של מוסר כמה מן הפגמים של החיים בחברה בלתי-מסורתית – ואני רוצה רק להעלות את השאלה, מבלי לצפות לתשובה, האם לא קיימת איזו שהיא צורת ניתוח בה נוכל להבין את מצבנו הנוכחי, אשר תוכל להראות לנו דרך אחת להבנת ההבדל המהותי שבין מסורת לחוסר-מסורת?

אשוב עתה לשאלה שהצבתי בתחילת דבריי. מדוע חיים אנשים כה רבים באופן אחד במשך חמישה ימים בשבוע ובאופן אחר ביומיים הנותרים? איך קורה שהקפיטליסט ממעמד-הביניים מפיטסבורג או בירמינגהם חפץ בבית בסגנון גאורגיאני מהתקופה שלפני מלחמת האזרחים בסביבות לקסינגטון, קנטאקי, או מידלברג, וירג'יניה? ואיך ייתכן שלעומתם, אלו שבנו את הבתים הללו רצו אך ורק את הבתים האלו, והביעו התנגדות בשנות השישים של המאה התשע-עשרה [השנים של מלחמת האזרחים: 1861-65 – י.א.] לכל ניסיון להעביר אותם משם בכוח? יש תשובות רבות לשאלות האלו, אך יש לי מקום רק לאחת. הקפיטליסט אינו מאמין שהבסיס החומרי של חייו הוא מכובד; הטבע האנושי דורש הלימה הומוגנית בין דפוסי ההתנהגות, שהצד הכלכלי של חייו פשוט אינו יכול לספק לו. הוא בוודאי רואה בחורבות של הדרום הישן סמל לאותם חיים הומוגניים. אך האדם מהתקופה שלפני מלחמת האזרחים לא ראה שום

הבדל בין אותו בית בסגנון גיאורגיאני לבסיס הכלכלי שאפשר אותו. הם היו הינו הך.

אני אולי מגזים, אך אנא הרשו לי להשתמש בגוזמה כדי להבהיר את הנושא עד כמה שניתן. בני האדם מעולם לא הצליחו להשיג התאמה מושלמת בין טבעם המוסרי לסדר הכלכלי; אך הם מעולם לא כשלו במשימה הזו בצורה כה מחפירה כמו בעת הנוכחית. האדם שלפני מלחמת האזרחים, במידה שבה הוא הצליח לאחד בין טבעו המוסרי לצורת הפרנסה שלו, היה אדם מסורתי. הוא זה ששלט במשאבים; הוא לא נשלט על-ידיהם. אני סבור שהסממן הבולט של החברה המסורתית הוא פשוט זה. בחברה מסורתית, כדי להתפרנס אין צורך לשים בצד את המוסר. אנשי מסורת אף פעם לא מצליחים ממש להתפרנס בצורה מוחלטת, והם לא ממש מפסיקים לנסות. או במילים אחרות: כל חייהם הם מנסים להתקיים, תוך כדי שהם עומדים תמיד על אנושיותם. כל הבסיס הכלכלי של חייהם קשור באופן גורדי לצורת התנהגותם המוסרית, ויש באפשרותם להתנהג בצורה מוסרית כל הזמן. זהו העיקר העומד בבסיסה של הפילוסופיה של ג'פרסון.

ומה מסורתי בכך? התשובה היא שאם חברה כזו הייתה קמה היום, ולא היה לה שום עבר משום סוג שהוא, היא הייתה חברה מסורתית מכיוון שהיה לה דבר-מה למסור הלאה. אותו דבר-מה הוא תפיסה מוסרית של האדם ביחס לחומר. היסוד החומרי של החיים, בחברה שכזו, אינו עוין את העקרון של הנצחת הקוד המוסרי, כפי שקורה ללא כל ספק בכלכלה הפיננסית-קפיטליסטית. בשלב זה, זוהי כבר אבחנה נדושה שאת המערכת הכלכלית המודרנית שלנו ניתן לתפעל ביעילות, ללא כל קשר לשיעור הקומה המוסרי של אלו המתפעלים אותה.

הרכוש החומרי אשר מאפשר את קיומה של החברה המסורתית, לא רק שהוא אינו עוין קוד מוסרי אחיד; אלא הוא עצם הבסיס עליו היא מושתתת. בנוסף, אותו הרכוש הוא האמצעי, כמו שהבד הוא האמצעי של הצייר, המאפשר את הנחלתו של אותו קוד מוסרי לדור הבא. כי הרי האדמה הייתה בעבר הרכוש המסורתי העיקרי דרכו הביע האדם את טבעו המוסרי; והמשימה שלנו היא לשקם אותו [את הטבע המוסרי – י.א.] או למצוא משהו השקול לערכו כיום. הקפיטליזם-הפיננסי, מערכת המפקיעה את יכולת השליטה של האדם באמצעי הפרנסה שלו, היא בהכרח עוינת את

היכולת לפתח טבע מוסרי. מוסר הוא אחריות כלפי תנאים מסוימים הנתונים מראש. ככל שהמערכת המודרנית תפתח בכיוון בו היא התפתחה במהלך שני הדורות האחרונים, כך תהא החברה שלנו יותר ויותר אנטי-מסורתית, וכך יהיה קשה יותר להנחיל את השברים של המסורות אותם ירשנו.

המיתוס הגבוה של הדת, המיתוס הנחות יותר של ההיסטוריה, ואף הקודים הרגילים של ההתנהגות, לא מסוגלים לשמר את עצמם; אכן, הם לא יכולים להתקיים מחוץ לניסיון-החיים שלנו. ומכיוון שההיבט החשוב ביותר של ניסיון-החיים שלנו הוא האופן בו אנו מרוויחים את לחמנו, הבסיס הכלכלי של החיים הוא הקרקע ממנה כל צורות-ההתנסות שלנו, טובות או רעות, צריכות לצמוח.

• • •

אחרית דבר מאת המתרגם

אלן טייט (Allen Tate; 1899-1979) היה אחד מן האינטלקטואלים החשובים באמריקה בתחילת-ובמחצית-המאה-העשרים: משורר, מבקר, מסאי, סופר, ואחד ממנהיגיה של קבוצת 'האגריים הדרומיים' (The Southern Agrarians), קבוצה שבמקור מנתה שנים-עשר משוררים וסופרים, שבמהלך העשורים הראשונים של המאה הקודמת, קראו תיגר על מגמות התיעוש והמודרניזציה של אמריקה בשם חזון מקורי המבוסס על העקרונות האגריים-חקלאיים של מדינות הדרום. הוא נולד בקנטקי, ובילדותו עברה המשפחה תכופות בשל עבודתו של האב, שהיה איש עסקים. בגיל שמונה-עשרה, החל את לימודיו האקדמיים באוניברסיטת ואנדרבילט שבנאשוויל, טנסי, שם עד מהרה התבלט בשל חריפותו האינטלקטואלית, והוא אף הוזמן להשתתף בחוג הבית הספרותי שהתקיים בביתו של המחזאי והמיסטיקן האקסצנטרי (והיהודי) סידני הירש, בו נפגשו כמה מן המרצים והסופרים המזוהים עם האוניברסיטה. רבים ממשתתפי החוג הפכו ברבות השנים לגרעין המקורי של חבורת 'האגריים'. טייט היה בין הצעירים שבקבוצה, אחד משני סטודנטים לתואר ראשון, לצד רוברט פן וורן (1905-1989), משורר וסופר אשר עתיד בעצמו להתפרסם בעיקר בזכות הרומן **כל אנשי המלך** (1946) שזכה בפרס פוליצר, כמו גם למספר עיבודים לקולנוע ולתיאטרון. ב-1928 פרסם טייט ביוגרפיה של הגנרל הדרומי תומאס "סטנוול" ג'קסון, כמו גם את ספר השירים הראשון שלו. השיר הידוע ביותר מן הקובץ הזה – ויש שיאמרו שמתוך שירתו של טייט בכלל – הוא "שיר הלל [אודה] לחללי הקונפדרציה" (Ode to the Confederate Dead). לאחר שנה פרסם ביוגרפיה נוספת, של נשיא הקונפדרציה במלחמת האזרחים האמריקאית, ג'פרסון דייוויס.

בשנים 1943-44 שימש כמשורר הקונגרס ("משורר החצר" האמריקאי), ובסוף שנות השישים, כיהן כנשיא האקדמיה האמריקנית לאומנויות ולספרות.

המניפסט הרעיוני החשוב ביותר של קבוצת 'האגריים' יצא לאור ב-1930 תחת הכותרת **I'll Take My Stand**, או בתרגום חופשי: "אעמוד על שלי" או "אתעקש על עמדי". הכותרת עצמה, הלקוחה מתוך שורה בהמנון של מדינות הקונפדרציה, היוותה כמעין התרסה כלפי הצפון השאנן, כמו גם כלפי הנשיא המכהן פרנקלין ד. רוזוולט ותפישת ה"ניו דיל" שלו, אשר 'האגריים' ראו כניסיון להטיל משטר הומוגני על כל חלקי ארה"ב, בלא התחשבות בשוני ובהבדלים שבין האזורים והמדינות השונות. באותה מידה, הספר גם היה מכוון נגד המרקסיזם-בולשביזם שהשתלט לא מזמן על ברה"מ, וקנה לו גם מעריצים רבים בקרב האינטליגנציה האמריקאית (למעשה, אחד מהשמות האפשריים ששקלו המחברים לתת לקובץ במקור היה "מסות נגד הקומוניזם", Tracts Against Communism). בשנים הראשונות, הספר נמכר בלא יותר מכמה אלפי עותקים. אך למרות זאת, השפעתו הייתה אדירה בקרב אינטלקטואלים, בעיקר מן הימין, אך גם מן השמאל. בין היתר, הוא תרם רבות לגיבוש המחשבה הפוליטית של ת.ס. אליוט – שבעצמו שימש כמקור השראה לרבים מן 'האגריים' – בשנות ה-30 וה-40. כיום, הספר ידוע כאחת מאבני הפינה של המחשבה השמרנית באמריקה במאה העשרים, ובפרט המחשבה השמרנית הפוסט-והאנטי-ליברלית. הוא גם ממשיך להשפיע על אלו המחפשים "דרך שלישית" מעבר לליברליזם ולקפיטליזם מזה, והסוציאליזם ה"מדעי" מזה. בין תלמידיהם-ממשיכיהם של 'האגריים' ניתן למנות למשל את עורך הדין והפוליטיקאי האנטי-צרפני ראלף נידר, שהתמודד על נשיאות ארה"ב מספר פעמים, והמסאי והסופר ונדל ברי (Wendell Berry), שהוא אחד מן המבקרים החריפים של תעשיית המזון בארה"ב ואחד ההוגים האמריקאים הבולטים הפועלים כיום. יחד עם זאת, ספק אם מישוהו מממשיכי דרכם של 'האגריים' הצליח לשמר את התעוזה ואת עומק החזון של הקבוצה המקורית.

לאורך כל הקריירה שלו היה טרוד טייט בשאלות תיאולוגיות, ובעיקר בקשר שבין דת לסגנון החיים. לקובץ **I'll Take My Stand** תרם טייט מסה על הדת הפרוטסטנטית-בפטיסטית הנפוצה במדינות הדרום. אולי בניגוד למצופה, טייט דווקא היה ביקורתי מאוד כלפי אותו זרם בנצרות, שכן הוא חשב שהוא מעודד מרדנות מסוימת כלפי דרך-האבות, כמו גם אינדיבידואליזם מן הסוג המאפיין דווקא את החיים המודרניים-עירוניים. מסיבה זו, ב-1950, ובין היתר בהשפעתו של אליוט, המיר את דתו לנצרות הקתולית. בקתוליות מצא טייט לא רק תיאולוגיה יותר "מסורתית" מזו שהכיר, אלא גם קשר בין-דורי עמוק למסורת האירופית הקלאסית כמו-גם העבר הפיאודלי של ימי הביניים. בדומה להוגה האנגלי ג. ק. צ'סטרטון, טייט ראה בקתוליות את אותם מוטיבים שמשכו אותה אל החזון האגרי מלכתחילה: מסורת, התפתחות אורגנית, נאמנות למקום, וערכים נצחיים.

המסה 'מהי חברה מסורתית?' אינה לקוחה מתוך הקובץ **I'll Take My Stand**, אלא היוותה במקור נאום שנאם טייט בפני אגודת סטודנטים באוניברסיטת וירג'יניה ב-1936. זוהי הרצאה מעט יוצאת-דופן מבחינת המבנה שלה, ואפילו מעט קשה להבנה, שכן טייט נוקט בה מעין טון אירוני, אסוציאטיבי, ובתחילת דבריו נדמה אפילו שלא ברור לו

עצמו מה הוא הולך להגיד. אלא שככל שטייט מתקדם בדבריו, כך מתבהרת התמונה. טייט מתחיל באבחנה שבזמנו שלו ל"מסורת" כבר אין משמעות אמיתית. אמנם, ניתן עדיין לזהות "מוטיבים" מסורתיים בחייהם של פלוני אלמוני זה או אחר, אך אלה משמשים כלא יותר מקישוט. טייט מציין באופן מיוחד את מעמד העשירים הדרומי של ימיו, בו אנשי עסקים רוכשים אחוזות ובתים ישנים ומעמידים פנים בסופי השבוע שהם חיים חיי איכרים מן המאה הקודמת, בעוד במהלך השבוע יש להם עבודות "רגילות". מצב זה, לדעתו, הוא אבסורדי, אך הוא משקף נאמנה את העידן ההיסטורי בו הוא חי. בהמשך, תוך כדי שהוא מציע פרשנות מקורית ל"ארץ השממה" של אליוט, טייט מציע מעין פילוסופיה של ההיסטוריה המבהירה יותר טוב את כוונותיו.

בדומה לג'מבטיסטה ויקו, מציע טייט להבדיל בין שלושה עידנים המשקפים לא רק התפתחויות במישור ה"היסטורי" (מדינה, חברה, כלכלה וכיו"ב), אלא גם באופן שבו "מבין האדם את מצבו", במובן האפיסטמולוגי. בעידן הראשון שולט באדם "הדמיון הדתי", בו מזדהה האדם עם סביבתו באופן "מיתולוגי", כאילו האלים עצמם מהלכים עדיין עלי-אדמות. בעידן השני משתלט "הדמיון ההיסטורי", בו בני-האדם אינם מסוגלים להזדהות יותר עם האלים, אבל מסוגלים לדמות עצמם כבני תקופות אחרות, כמו שלמשל אנשי הרנסאנס דימו עצמם לבני-יוון או הרפובליקה הרומית (או להבדיל, כפי שהציונים הראשונים ראו את עצמם כ"מכבים החדשים"). בעידן השלישי, בו סבור טייט כי הוא עצמו חי, משתלט ה"פוזיטיביזם", אשר אינו מאפשר לאדם להזדהות לא עם האלים ולא עם העבר ההיסטורי ה"גדול". זהו עידן שכולו קידוש ההווה היום-יומי. האדם מנסה למצוא משמעות, בין היתר על-ידי רכישת אחוזות גדולות וישנות, או חפצים אחרים מן העבר ההרואי. אך אלו לא יוכלו להחזיר לו את שאבד. כל שנותר לו הוא "אינטלקטואליזם" עקר ונוסטלגיה. לפי טייט, הפתרון לאותה מצוקה מודרנית הוא מעל הכול כלכלי. הוא סבור שעל החברה המודרנית לחזור לעידן בו קיימת חפיפה בין דרכי הפרנסה לצורות החיים, כפי שאבותיו של בן הדרום בן ימינו ראו באחוזתם לא רק מרחב מחייה, אלא גם מקום עבודה שסיפק את צרכיהם הכלכליים. זהו הצעד הראשון, לפי טייט, לבנייתה מחדש של "חברה מסורתית", חברה אשר לא רק מספקת את צרכיהם החומריים והרוחניים של חבריה, אלא גם כזו שיש לה דבר מה "למסור" לדורות הבאים.

(תרגם מאנגלית וצירף אחרית-דבר: יפתח אופק)